

**Методичний
порадник: контроль стану
викладання предметів та
аналіз уроку**

(За матеріалами Відділу освіти
Запорізької райдержадміністрації
Районного методичного кабінету, 2009 р.)

Джерело. <http://vozda.ucoz.com/>

Основні вимоги щодо вивчення стану викладання навчального предмета

У процесі вивчення стану викладання навчального предмета та рівня навчальних досягнень учнів треба дотримуватись таких вимог:

1. Бути чесним, справедливим, тактовним (не піддаватися емоціям), доброзичливим, уважним до педагогів та учнів.
2. Ретельно слід підготуватися до перевірки: вияснити цілі та завдання викладання предмета, теми та розділи, які мають бути пройдені до часу початку вивчення, методика викладання тем, які будуть вивчатися учнями в процесі вивчення стану викладання, вимоги до знань, умінь та навичок учнів, які повинні бути прищеплені їм.
3. Плануючи перевірку стану викладання окремих предметів, адміністрація школи має особливу увагу приділити класам, учні яких мають найнижчі навчально-виховні успіхи.
4. Вивчення слід розпочати із бесіди з вчителями, класними керівниками, практичним психологом. Програми проведення бесід розробляти заздалегідь. До тих, кого перевіряють, обов'язково доводити мету, форми та методи перевірки (програму вивчення). Плани вивчення не слід тримати в таємниці, а намагатися допомогти вчителям психологічно адаптуватись до аналізу їхньої діяльності. У такому випадку виграє школа, бо мета вивчення має бути одна – сприяти поліпшенню результативності роботи педагогів та учнів.
5. Вивчення необхідно проводити з використанням різноманітних методів та форм контролю, дотримуючись методик оцінки стану та результативності навчально-виховної роботи в процесі викладання предмета. Тільки одночасне поєднання методів та форм контролю дасть справжню інформацію про рівень навчальних досягнень школярів, допоможе виявити позитивні сторони викладання та надати за потреби конкретну допомогу окремим чи групі педагогів, а в деяких випадках і цілому педагогічному колективу.
6. При аналізі уроків, відвіданих в ході вивчення стану викладання навчального предмета, слід дотримуватись певних науково-педагогічних вимог щодо оцінки уроків. Добре, якщо в навчальному закладі розроблені критерії оцінки якості уроків, яких мають дотримуватись всі вчителі і постійно вести пошуки шляхів удосконалення їх результативності.
7. Учитель вільний у виборі форм і методів навчання на кожному конкретному уроці з урахуванням специфіки навчального предмета, індивідуальних особливостей учнів, їхніх знань та вмінь. Ураховуючи це, не можна робити категоричних висновків щодо неправомірності застосування тих чи інших форм навчальної діяльності вчителя та учнів.
8. **Головний результат вивчення стану викладання предмета – це рівень навчальних досягнень школярів, який для об'єктивної оцінки роботи вчителя треба порівняти з рівнем навчальних можливостей та потреб**

кожного школяра. Завдання кожного керівника - вивчити залежність якості знань від рівня розвитку учнів та допомогти вчителю врахувати особливості учнів певних класів. Аналіз рівня навчальних досягнень учнів треба проводити порівняно з попередніми результатами вивчення (в динаміці), що дасть змогу правильно оцінити роботу педагога з підвищення якості їхніх знань.

9. Вивчення буде ефективним тільки тоді, коли вчителі не тільки виконуватимуть рекомендації й поради перевіряючого, а й самі аналізуватимуть свою роботу. Для шкільного адміністратора таке вивчення і аналіз буде джерелом узагальнення педагогічних явищ.

10. Вивчення також має закінчуватися бесідами перевіряючих з учителями, учнями, практичним психологом, класними керівниками, бібліотекарем, батьками. Цінність бесід полягає в тому, що вони допомагають порівнювати висновки перевіряючого і думки тих, кого перевіряють щодо причини успіхів чи невдач та намітити конкретні шляхи покращення навчально-виховного процесу.

11. Зв'язок між рівнем навчальних досягнень учнів і рівнем викладання предмета має бути вірно визначений не лише керівником навчального закладу, а й учителем, щоб останній зрозумів, що рівень знань учнів значною мірою залежить від змісту й якості його роботи.

Алгоритм вивчення стану викладання навчального предмета

1. Підготовчий етап:

1.1. Розробити пам'ятку та критерії оцінки стану вивчення.

1.2. Визначити склад комісії (доцільно, щоб до неї входили члени методичної ради, вчителі-методисти та старші вчителі, керівники ШМО на чолі з директором чи заступником директора з НВР) та терміни вивчення.

1.3. Розподілити обов'язки між членами комісії.

1.4. Ознайомити членів комісії з пам'яткою та критеріями оцінки.

1.5. Спільно з членами комісії:

- вивчити пояснювальну записку до навчальної програми;

- переглянути відповідні інструктивно-методичні листи.

1.6. За допомогою календарного планування вчителя з'ясувати, які теми навчального предмета контрольованих класів вивчатимуться впродовж часу, відведеного для перевірки.

1.7. За підручником поновити у пам'яті основний зміст навчального матеріалу, який вивчатиметься у цей період.

1.8. За класними журналами, зошитами для тематичних оцінювань установити рівень навчальних досягнень учнів, визначений учителем.

1.9. Разом із практичним психологом, класними керівниками вивчити рівень навчальних можливостей та освітніх потреб школярів.

1.10. Визначити класи, в яких буде проводитися контрольна перевірка рівня навчальних досягнень учнів (звернувши особливу увагу на найскладніші), її форми та дати проведення.

1.11. Визначити членів комісії, які добиратимуть тексти для контрольних діагностувань.

1.12. Визначити членів комісії, які аналізуватимуть результати діагностування.

1.13. Визначити, яким чином і в якій формі будуть готуватися членами комісії матеріали за результатами вивчення.

2. Практичний етап (упродовж 10-15 днів)

2.1. Провести перевірку рівня навчальних досягнень учнів та аналіз її результатів (можна проводити на будь-якому етапі вивчення, краще на початку).

2.2. Вивчити стан навчально-матеріальної бази, навчально-методичного забезпечення та стан викладання предмета за розробленою пам'яткою (достатню увагу акцентувати на відстеження його впливу на результативність навчальних успіхів учнів).

3. Підсумково-аналітичний етап

3.1. Провести аналіз матеріалів членів комісії за підсумками вивчення.

3.2. Підготувати проект підсумкового документа за матеріалами вивчення (проект наказу, доповіді тощо).

3.3. Підготувати проект рішення.

3.4. Обговорити проект підсумкового документа та рішення з членами комісії за участю тих, хто піддавався контролю.

3.5. Підготувати остаточний документ з урахуванням пропозицій до проекту, які були висловлені членами комісії та вчителями-предметниками.

Приблизна структура бесіди адміністрації школи з учителями перед початком вивчення стану викладання навчального предмета та рівня навчальних досягнень учнів з нього

1. Наскільки наявна навчально-матеріальна база відповідає вимогам програми.

2. Виконання навчального плану, програми. Кількість уроків за навчальним планом, фактично проведено. Якщо є відставання, то вказати причини. Розробка заходів з ліквідації відставання.

Виконання практичної частини програми. Система письмових робіт, їх кількість, якість виконання учнями.

3. Рівень навчальних досягнень школярів. Як він змінився з часу попереднього вивчення стану викладання?

Чи всі проведені тематичні оцінювання, кількість учнів, які не здали всі передбачені тематичні оцінювання в поточному навчальному році, причини. Робота з координації навчальних досягнень школярів. Виставлення балів за семестр, обґрунтування виставлених окремих

- балів. Яка робота проводиться з підвищення рівня навчальних досягнень школярів. Система роботи з учнями, які мають високий, та тими, що мають початкові рівні навчальних досягнень. Контроль за рівнем засвоєння програмового матеріалу учнями.
4. Якість планування навчально-виховної роботи з предмета, підготовки до уроків.
  5. Робота з формування інтересу до знань, навчання, над розвитком пізнавальних інтересів, мислення.
  6. Застосовувані методи, форми, засоби, технології проведення навчальних занять.
  7. Робота з підготовки школярів до тематичного оцінювання. Форми їх проведення.
  8. Використання наочності, приладів, посібників, технічних засобів навчання на різних етапах уроку.
  9. Позакласна робота з предмета. Гуртки, клуби за інтересами. Предметні вечори, олімпіади, конкурси, учнівські конференції, випуск стінгазет тощо.
  10. Робота з підвищення педагогічної майстерності. Робота з самоосвіти. Участь у семінарах, нарадах, засіданнях ШМО, НМЦ. Відвідування уроків у вчителів своєї школи. Робота з вивчення і впровадження ППД. Які підготовлено методичні розробки уроків, доповіді, публікації тощо?
  11. Які відчуваєте труднощі в роботі, яка потрібна допомога?
  12. Підсумки роботи (доцільно, щоб учитель проводив підсумки своєї роботи за результативністю(рівень навчальних досягнень школярів у динаміці)).

Перевірка рівня навчальних досягнень учнів

Перевірка рівня навчальних досягнень учнів – невід’ємна складова процесу вивчення стану викладання навчальних предметів, адже як можна говорити про роботу вчителя, не відслідковуючи її результативності.

Вивчення стану викладання у процесі спостереження уроків і позакласних заходів дає можливість бачити учнів безпосередньо в процесі навчальної праці. Зміст, форми, методи навчальної роботи школярів на навчальних заняттях, перевірка якості підготовки учнів до уроків, рівень засвоєння головного безпосередньо на уроці, міцність засвоєння пройденого матеріалу, ставлення різних учнів до різних видів навчальної діяльності яскраво характеризують важливі сторони наслідків спільної роботи вчителя і учнів.

Вивчення рівня знань, умінь і навичок учнів має бути всебічним, тобто визначати, наскільки вони глибокі, міцні. Як учні вміють їх демонструвати усно і письмово, чи вміють застосовувати набуті знання на практиці.

До показників якості знань, яких учні набувають під час вивчення навчального матеріалу з предмета, відносять глибину, повноту. Обсяг, оперативність, міцність, гнучкість, конкретність, узагальненість, системність, усвідомленість, згорнутість і розгорнутість.

Перед перевіркою рівня навчальних досягнень школярів треба проаналізувати пройдений матеріал і встановити, якими знаннями, уміннями і навичками вони мають володіти, визначити рівень навчальних досягнень учнів (класні журнали, зошити для тематичних оцінювань, лабораторних та практичних робіт, зошити для розвитку мовлення тощо).

Рівень навчальних досягнень школярів вивчають через спостереження за організацією та рівнем їх навчальної роботи на уроках, факультативних та індивідуальних заняттях, курсах за вибором, заняттях гуртків, клубів, студій, роботі на пришкольній навчально-дослідній ділянці, географічному майданчику тощо і перевірку фактичного рівня знань, умінь і навичок у процесі проведення співбесід, письмових робіт, тестувань, практичних робіт тощо.

Під час вивчення рівня навчальних досягнень школярів керівник навчального закладу має з'ясувати:

- наскільки знання, уміння і навички відповідають державним стандартам;
- наскільки рівень навчальних досягнень кожного учня відповідає рівню його навчальних можливостей;
- які типові позитивні сторони і недоліки в знаннях і практичній підготовці учнів та причини цього;
- чи правильно оцінює вчитель знання, уміння і навички учнів, а якщо є відхилення від критеріїв, то в чому полягають характерні прояви формалізму та необ'єктивності;
- що робить і чи все робить учитель для покращення рівня навчальних досягнень школярів?

З учнями, в яких виявлено прогалини у знаннях програмового матеріалу, повинна бути проведена керівником навчального закладу, класним керівником чи вчителем (за інструкцією керівника) необхідна співбесіда для встановлення їх причин.

Під час виявлення серйозних прогалин у знаннях учнів керівникам слід встановити послідовність та результативність письмових робіт, які завдання виконувалися в класі і вдома, як учитель проводить з учнями аналіз помилок, якою є система роботи з ліквідації прогалин у знаннях школярів.

У ході вивчення навчальних досягнень школярів керівник зобов'язаний з'ясувати, як учитель оцінює результативність своєї роботи, зокрема, у чому він вбачає найважливіші позитиви і недоліки в знаннях учнів (окремих класів, з окремих розділів програми тощо), які заходи вживає він для підвищення якості знань. Вивчення цього допоможе керівнику краще зрозуміти загальне спрямування роботи педагога, більш чітко і реально визначити конструктивні пропозиції, спрямовані на вдосконалення роботи вчителя і учнів.

Види перевірки рівня навчальних досягнень учнів

- Тестова перевірка
- Перевірка навичок читання вголос
- Перевірка навичок читання мовчки
- Письмова перевірка
- Контрольна робота
- Усна перевірка
- Графічна перевірка
- Практичні контрольні роботи
- Перевірка аудіювання

ЗРАЗКИ ТАБЛИЦЬ ДЛЯ ЗАПИСІВ РЕЗУЛЬТАТІВ КОНТРОЛЮ РІВНЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ УЧНІВ

Перевірка сформованості навичок читання вголос

Навч.рік, семестр	№ з/п	Прізвище та ім'я учня, клас	Смислова сторона читання					Технічна сторона читання					Динаміка рівня сформованості навичок читання		
			Рівні розуміння		Параметри розуміння			спосіб	правильність	темп	виразність			бал	
			Фактичний зміст	Основний зміст	повнота	точність	глибина				емоційність	Логічні наголоси			паузи

Перевірка сформованості навичок читання мовчки

Навч.рік, семестр	№ з/п	Прізвище та ім'я учня, клас	Смислова сторона читання					Технічна сторона читання				Динаміка рівня сформованості навичок читання		
			Рівні розуміння		Параметри розуміння			Спосіб читання			темп		бал	
			Фактичний зміст	Основний зміст	повнота	точність	глибина	Без зовнішніх рухів	Ворушіння губами	Наявність шепоту				

**Результати підсумкового контролю сформованості
орфографічних та пунктуаційних умінь з
_____ мови в _____ класі**

№ з/п	Прізвище та ім'я учня	Характер помилок (їх кількість)					Кількість виправлених помилок		Бал
		Орфографічних	Словникові слова	Мовні помилки	На невивчені правила	Пунктуаційні	Учнем	Учителем	

**Аналіз результатів сформованості
орфографічних та пунктуаційних умінь**

№ з/п	Типові помилки	Загальна кількість помилок
1	Помилки на вивчені орфограми (вказати конкретно які)	
2	Словникові слова	
3	Мовні помилки (вказати конкретно які)	
	Пропуски букв, складів	
	Заміна букв	
	Перестановка букв, складів	
	Вставки голосних букв	
	Помилки на рівні слова (не визначено межі слів)	
4	Помилки на рівні речень, словосполучень (неузгодженість членів речення в роді. Відмінку, числі; пропуски прийменників, їх заміна або подвоєння)	
	Пунктуаційні помилки	
5	Помилки на невивчені правила	

Порівняння результатів

Клас	Учитель	Дата перевірки	Дата попередньої перевірки	Кількість учнів, у яких досягнення						
				підвищилися		знизилися		Залишилися на тому самому рівні		
				К-ть	%	К-ть	%	К-ть	%	

Поелементний аналіз контрольної роботи
з _____ у _____ класі

№ з/п	Елементи аналізу	Кількість учнів	%
1	Завдання № 1		
1.1.	Виконували		
1.2.	Правильно виконали		
1.3.	Допустили помилки		
1.3.1.			
1.3.2.			
1.3.3.			
2	Завдання № 2		
2.1.	Виконували		
2.2.	Правильно виконали		
2.3.	Допустили помилки		
2.3.1.			
2.3.2.			

Результати контролю

Клас	Учитель	Учнів за списком	Виконували завдання	Справилися з теоретичними завданнями на рівні				Справилися з практичними завданнями на рівні				Середній бал	Якісний показник
				в	д	с	н	в	д	с	н		

Предмет	Учитель	Клас	Учнів за списком	Виконували роботу	З них виконали тестові завдання на														
					1	2	3	1-3	4	5	6	4-6	7	8	9	7-9	10	11	12
					У відсотках														
					У відсотках														
					У відсотках														

Результати навчальних досягнень за підсумками семестру
(або за іншими підсумками, які беруться до порівняння)

Предмет	Учитель	Клас	Учнів за списком	Виконували роботу	З них мають бали за результатами														
					1	2	3	1-3	4	5	6	4-6	7	8	9	7-9	10	11	12
					У відсотках														
					У відсотках														
					У відсотках														

Результати перевірки рівня навчальних досягнень

№ з/п	Прізвище та ім'я учня	Бал за контрольне діагностування	Бал за семестр	Різниця балів	Примітка (причина відсутності, характерні помилки)
1					
2					
3					
4					
Середній бал					

Результати навчальних досягнень

Рівень навчальних досягнень	Кількість учнів, які отримали бали за результатами перевірки	Відсоток від загальної кількості учнів, що виконували завдання	Кількість учнів, які отримали бали за результатами вчительського контролю	Відсоток від загальної кількості оцінених учнів	Різниця відсотків
1					
2					
3					
Початковий рівень (разом)					
4					
5					
6					
Середній рівень (разом)					
7					
8					
9					
Достатній рівень (разом)					
10					
11					
12					
Високий рівень (разом)					
Достатній і високий рівень (разом)					

ВИМОГИ ДО ПІДГОТОВКИ ПІДСУМКОВИХ МАТЕРІАЛІВ ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ ВИВЧЕННЯ СТАНУ ВИКЛАДАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ПРЕДМЕТІВ

Основні вимоги до аналізу директорського контрольного діагностування та прийняття рішення за підсумками його проведення

1. Результати контролю слід аналізувати:
  - з урахуванням навчальних можливостей дітей (доцільно мати в навчальному закладі відомості про навчальні можливості учнів кожного класу);
  - разом з учителем.
2. Дуже добре проводити порівняльний аналіз (з урахуванням результатів попередніх перевірок).
3. Приймати рішення за підсумками контролю треба разом з учителями.
Якщо в процесі перевірки виявлено серйозний прогалини в знаннях учнів класу, то:
  - виявити послідовність різноманітних письмових робіт, які виконували учні цього класу з даного предмета;
  - з'ясувати, як учитель перевіряє письмові роботи, яка робота проводиться над допущеними помилками;
  - виявити зв'язок між рівнем навчальних досягнень школярів і якістю викладання предмета. При цьому важливо, щоб цей зв'язок був правильно визначений не тільки перевіряючим, але й учителем;
  - глибоко і всебічно проаналізувати причини низького рівня навчальних досягнень школярів і разом з учителем намітити конкретні заходи щодо їх подолання.Якщо в процесі перевірки виявлено серйозні прогалини в знаннях окремих учнів, то шкільному адміністратору разом з учителем слід організувати додаткові індивідуальні заняття з такими школярами. Цю роботу треба проводити у тісній співпраці зі шкільним психологом, класним керівником, вихователями ГПД, батьками учнів.
До роботи з ліквідації допущених помилок мають бути задіяні вчителі, класні керівники, практичні психологи, педагог-організатор, вихователі ГПД.

Основні вимоги до висновків за наслідками спостереження уроків

1. Органічний зв'язок з метою відвідування (вивчення стану викладання та його зв'язок з рівнем навчальних досягнень учнів), фіксація ступеня її реалізації.
2. Бути обґрунтованими (характеризувати тенденції до змін, які відбуваються у діяльності вчителя).
3. Розкривати причини позитивних результатів та недоліків.
4. Бути об'єктивними (виробляти їх на основі фактичних даних про рівень навчання і виховання учнів на уроках).
5. Бути конкретними (торкатись яких-небудь сторін уроків, що впливають на якість навчально-виховного процесу).
6. Бути переконливими, чіткими.
7. Бути сформованими на наукових засадах (на основі сучасної теорії навчання і виховання).

Вимоги до рекомендацій, які даються вчителю після відвідування уроків у процесі вивчення стану викладання

1. Відображати характерні позитивні тенденції та недоліки в роботі вчителя (порівняно з матеріалами попереднього вивчення).
2. Орієнтувати вчителя на усунення причин, що зумовили недоліки.
3. Бути реальними (учитель зможе їх виконати, а школа створити необхідні умови).
4. Бути конкретними.
5. Передбачити розвиток наявного у вчителя досвіду.
6. Мати дійовий характер (передбачити наступний контроль за їх виконанням).

Примірна структура підсумкового матеріалу за результатами ВШК

1. Назва об'єкта, який контролювався з якої теми та в які терміни.
2. Ким проводився контроль.
3. Форми, методи, засоби контролю, які застосовувалися.
4. Аналіз результатів контролю відповідно до програми (пам'ятки) вивчення з відповідною констатацією фактів. Висвітлення кращих сторін вивчення та недоліків, прорахунків, упущень тощо.
5. Розробка конкретних рекомендацій щодо вдосконалення роботи з даного питання.

Вимоги щодо оформлення підсумкового документа з вивчення стану викладання предмета

1. Об'єктивність аналізу.
2. Логічна послідовність викладу:
  - тісний логічний зв'язок усіх компонентів документа;
  - повна, наукова виявленість причинно-наслідкових зв'язків між констатованими фактами;
  - виділення головного.
3. Повнота інформації (зміст документа повинен охоплювати основні етапи вирішення питання).
4. Якість і точність викладу матеріалу, відсутність суперечностей.
5. Переконливість викладу (доказовість, аргументація викладу фактами).
6. Лаконічність викладу.
7. Дотримання етикету, характерного для ділових паперів та загальних положень Інструкції щодо ведення ділової документації в ЗНЗ I-III ступенів.

Вимоги до висновків (довідки) за підсумками вивчення стану викладання навчальних предметів та рівня навчальних досягнень школярів

Узагальнюючи матеріали стану викладання та рівня навчальних досягнень учнів, треба пам'ятати, що об'єктивність висновків забезпечуватиметься тоді, коли буде створена обстановка взаємної довіри і доброзичливості між керівником і вчителем.

1. Висновки мають відповідати фактичному стану викладання предмета та рівню навчальних досягнень учнів з нього, ґрунтуватися на конкретних фактах, які спостерігалися у процесі вивчення.
2. Мають бути об'єктивними і правильно відображати навчально-матеріальну, навчально-методичну базу викладання предмета, фахову та методичну підготовку вчителя і його роботу над її підвищенням, стан навчально-виховної роботи як на уроках, так і в процесі позакласної роботи з предмета, рівень навчальних досягнень школярів та результативність їхньої участі в олімпіадах, конкурсах різних рівнів.
3. Висновки мають бути педагогічно грамотними, тобто оцінка стану викладання і рівня навчальних досягнень має впливати з вимог сучасної педагогічної і психологічної наук та методики викладання навчального предмета.
4. Висновки треба складати з обов'язковим урахуванням законодавчо-нормативної бази викладання навчального предмета, вимог навчальної програми.
5. Висновки мають бути диференційованим документом, у якому враховані особливості роботи педагога з урахуванням створених для

цього умов та рівень навчальних досягнень учнів з урахуванням їхніх навчальних можливостей.

6. У висновках мають бути розкриті позитивні і негативні сторони викладання предмета, рівня навчальних досягнень учнів, показані зміни, що відбулися з часу попереднього вивчення цього питання. Особливо уважно слід проаналізувати причини виявлених недоліків і лише на основі такого аналізу можна визначити конкретні заходи, вживання яких допоможе вчителю, групі вчителів, педагогічному колективу покращити роботу.
7. Висновки мають формулюватися чітко, лаконічно, уникаючи багатослів'я, зайвих деталей, які не мають суттєвого значення для характеристики стану викладання. Оцінку треба обґрунтовувати невеликою кількістю найбільш важливих і типових фактів. Їх має бути досить для підтвердження правильності висновку. У висновок доцільно заносити тільки типові факти, які характерні для роботи вчителя чи декількох вчителів.
8. Формулювати висновки слід у певній послідовності, щоб структура довідки відповідала змісту вивчення стану викладання, тим завданням, які ставили перед собою шкільні адміністратори і члени комісії з вивчення (доцільно, щоб структура довідки відповідала структурі пам'ятки вивчення).
9. До довідки можуть додаватися таблиці результатів навчальних досягнень учнів, схеми, діаграми тощо. Для поширення ППД шкільні адміністратори до довідки можуть додати:
  - аналіз найбільш характерних уроків, позакласних заходів (їх конспекти), які спостерігалися у процесі вивчення;
  - окремі найбільш характерні роботи учнів;
  - зразки поурочних планів учителя, зразки аналізів уроків, позакласних заходів, написаних перевіряючим.

ЗРАЗОК ДОВІДКИ

Про стан викладання та рівень навчальних досягнень учнів з історії та правознавства

Згідно з річним планом роботи в період з _____ по _____ проведено вивчення стану викладання та рівня навчальних досягнень учнів з історії та правознавства. У процесі вивчення відвідано і проаналізовано _____ уроків, _____ позакласних заходів. Вивчено стан ведення документації(календарні і поурочні плани вчителів, матеріали самоосвітньої роботи, робочі учнівські зошити, матеріали тематичних оцінювань, класні журнали, журнали планування та обліку роботи гуртків), проаналізовано навчально-матеріальну базу викладання курсів історії та правознавства, проведено співбесіди з учнями _____ класу, дано тестові завдання в _____ класах.

У першу чергу вивчення було спрямовано на вивчення позитивних сторін викладання цих навчальних предметів, стану навчально-методичного та навчально-матеріального забезпечення шкільної історичної та правознавчої наук, базовий рівень навчальних досягнень школярів з них.

Історію України, всесвітню історію та правознавство викладають

Назва предмета	Прізвище та ініціали вчителя(педагогічний стаж, категорія, звання)	Прізвище та ініціали вчителя(педагогічний стаж, категорія, звання)
	В яких класах викладає	В яких класах викладає
Історія України		
Всесвітня історія		
Правознавство		
Факультативи		
Курси за вибором		
Гуртки		

Учителі мають добру фахову підготовку, обізнані із навчальними програмами з предметів, листами Міністерства освіти і науки України щодо викладання, критеріями оцінювання навчальних досягнень учнів, іншими офіційними документами, належно володіють методикою викладання предметів.

Учителі постійно працюють над підвищенням свого методичного та фахового рівнів, цікавляться новинками психолого-педагогічної науки і намагаються використовувати ці досягнення в практичній діяльності. Дотримуються нормативів проходження курсової підготовки та атестації. Учителі працюють над темами: _____.

Своїм досвідом педагоги _____ ділилися з колегами _____ під час проведення _____. Вивчають ППД та у своїй роботі використовують його елементи, а саме _____, наявний кабінет історії і правознавства на ____% забезпечений обладнанням, наочністю. Учителі добре працюють над поповненням навчально-матеріальної бази викладання предметів, а _____ ефективно залучає до цієї роботи учнів. Забезпеченість підручниками складає

Навчальні предмети	Відсоток забезпечення до потреби по класах						
	5	6	7	8	9	10	11
Історія України							
Всесвітня історія							
Правознавство							

Календарно-тематичне планування складено відповідно до діючих програм, передбачено форми проведення тематичних оцінювань. У кожного педагога простежується цілеспрямована робота з підготовки до уроків. При плануванні навчального процесу вчителі _____ оптимально для кожної педагогічної ситуації визначають послідовність розгляду окремих тем та сюжетів, що дає можливість через синхроністичне вивчення та узгодження курсу української та всесвітньої історії вивчати події, процеси та явища вітчизняної історії у контексті загальноєвропейської та світової історії. Учитель _____ у процесі підготовки до уроків використовує можливості Інтернету, з якого черпає багато корисного і цікавого матеріалу до уроків.

Ставлячи перед учнями чітку мету, вчителі головним завданням кожного уроку вважають виховання громадянина України, соціально зрілої працелюбної особистості. Упродовж навчальної діяльності школярів підводять до розуміння, що історичні науки ставлять перед людьми важливі завдання, які не мають готових рішень і вимагають величезного напруження духовних сил людини та великої відповідальності.

За період, що минув від попереднього вивчення стану викладання історії та правознавства (_____), у системі роботи вчителів намітилися позитивні тенденції, які проявляють у посиленні гуманістичної спрямованості викладання, демократизації навчально-виховного процесу, пошуку, вивчення і використання нетрадиційних форм і методів навчання, більш дієвому підходу до школярів з урахуванням їхніх індивідуальних здібностей, нахилів і потреб, виявленні та підтримці обдарованих з суспільних дисциплін дітей.

На уроках у _____ класах учителі _____ ефективно використовують методи роботи (_____) для засвоєння та закріплення головного зі змісту виучуваного матеріалу безпосередньо на уроці. Учитель _____ ефективно у _____ класі використовує

такий метод навчання, як « діалог Сократа», у межах якого учні самостійно формулюють проблеми суспільного життя та пропонують альтернативні шляхи їх розв'язання. Для проведення сократівського діалогу вдало вдало підбираються проблеми – різноманітні питання з управління державою, спірні або дискусійні історичні питання.

У _____ класах учителі _____ оптимально організують роботу з підручником, що сприяє виробленню вмінь виділяти головне, складати план тексту, переказувати історичні факти відповідно до складеного плану. Достатньо уваги приділяється читанню і свідомому переказуванню виучуваного історичного матеріалу. Починаючи з _____ класу вчитель _____ привчає учнів складати конспект, виділяючи головну думку та ключові моменти навчального матеріалу, а організація роботи з першоджерелами, довідниками, пресою у _____ класах сприяє розвитку вмінь знаходити та аналізувати інформацію. Введення в практику роботи зі старшокласниками лекційно-сеінарського методу викладання (вчитель _____) сприяє більш плідній індивідуальній підготовці їх як до уроків, так і до тематичних оцінювань. Організація роботи школярів із першоджерелами дозволяє розвивати та удосконалювати в них навички аналізу і синтезу, зіставлення різних джерел та точок зору, пошуку нової інформації чи нових інтерпретацій уже відомих інформацій.

Використання вчителем _____ у _____ класах ігрових форм роботи дає можливість перенести учнів у вигадані межі історичних епох, де вони стають відомими історичними постатями і нерідко матеріал для цих сюжетних діалогів учитель добирає з історичних документів, часом дотримуючись мовлення відповідної епохи. Так, наприклад, при вивченні _____.

А використання вчителем _____ методики проведення суду над історичним діячем навчає учнів самостійно розбирати його позитивні та негативні якості і риси характеру, виробляє вміння давати розгорнуту характеристику історичних діячів, висвітлювати їхнє місце в історичному процесі та в процесі державотворення.

Високою науково-методичною підготовкою, проведенням уроків у досить високому темпі, яскравою, захоплюючою подачею історичних та правових фактів, різноманітністю форм роботи (робота в групах та парах, самостійна робота, конференції міжпредметного характеру, рольові ігри, кола ідей тощо), раціональністю використання кожної хвилини, достатнім рівнем активізації навчальної діяльності учнів, розвитком їхніх пізнавальних здібностей характеризується робота вчителя _____.

Матеріал подає укрупненими блоками, використовуючи самостійно розроблені опорні конспекти, схеми, що вивільняє час на обґрунтування власних позицій, міркувань стосовно виучуваних подій. У процесі вивчення, закріплення та перевірки рівня засвоєння матеріалу належного значення надає знанням учнями історичних документів відповідної доби, умінням їх аналізувати, порівнювати та спів ставляти різні точки зору щодо однієї й тієї самої історичної події. Нерідко дібраний матеріал неоднозначно трактується

учителем, що дає можливість учням висловлювати своє ставлення до почутого.

Учитель _____ з _____ р, раціонально працює над оновленням змісту та форм навчання через запровадження нових педагогічних технологій, а саме _____.

Використання дидактичних матеріалів (учитель _____), зошитів з друкованою основою - _____ клас(учитель _____) сприяє розвитку в учнів самостійності, вмінь виконувати логічні дії – порівнювати, аналізувати, висловлювати судження, робити висновки, давати оцінки історичним подіям, явищам і процесам та допомагає їм краще засвоювати програмовий матеріал.

Широко практикується вчителями _____ використання на різних етапах уроку різнорівневих завдань, надрукованих у посібниках та складених самостійно, які дають учням можливість усвідомити особливості розвитку цивілізації, країни чи певного регіону, формувати і розвивати специфічні для історії та правознавства уміння і навички, стимулювати пізнавальні інтереси учнів до предметів, розвивати їхні творчі здібності. А частина пропонованих завдань підштовхує школярів до розширення знань, власних думок, заставляє звернутися до додаткової літератури. Так, на уроках у _____ класах _____.

Певна увага приділяється на уроках проблемі диференціації та індивідуалізації навчальної діяльності школярів з урахуванням їхніх навчальних можливостей і потреб, рівня попередньої підготовки.

Прослідковуються міжпредметні зв'язки з курсами української та зарубіжної літератур (_____), образотворчого мистецтва (_____), географії (_____).

На уроках історії України вчитель _____ у _____ класі широко пов'язує виучуваний матеріал з історією рідного краю, проводить спеціальні уроки, присвячені цій тематиці.

У процесі вивчення історії та правознавства вчителі формують в учнів уміння характеризувати явища і процеси суспільного життя, встановлювати зв'язки між подіями. Цьому, в першу чергу, сприяє цілеспрямована робота педагогів з формування в учнів конкретних історичних і правових знань, розвитку особистісного історичного мовлення учнів, усвідомлення ролі людини, в тому числі і особистої, в історії, усвідомлення відповідальності людини за власні дії, усвідомлення учнями права на вибір власної поведінки з урахуванням і дотриманням правових гуманістичних засад, норм життя суспільства. Значне місце відводиться проблемам суспільно-політичного, економічного, культурного та духовного життя України і світу, розкриттю впливу загальносвітових тенденцій на Україну та її роль і місце у світі.

На різних етапах навчальної діяльності школярів педагоги _____ формують в учнів уміння робити власні висновки щодо певних історичних фактів і подій, аналізувати різні точки зору, вести дискусії, аргументовано відстоювати власну позицію, критично ставитися до історичної інформації. Так, при вивченні _____.

Учителі достатню увагу приділяють проблемно-пошуковим методам навчання, що значно підвищує пізнавальну діяльність школярів. Так, наприклад _____.

Усі вчителі належну увагу приділяють роботі з понятійним апаратом, у процесі якої учні чітко вчаться розуміти слова, поняття і розкривати їх суть. Ефективно в цьому напрямку є робота учнів _____ класу зі словниками (вчитель _____).

У ході викладання правознавства, в позакласній роботі з предмета (_____) вчитель _____ розкриває актуальні проблеми, які мають практичне значення для учнів – питання нового врегулювання земельних правовідносин (права власності на землю, підстав його здобуття та припинення, формування ринкових відносин при здобутті права власності на землю), нові аспекти трудових правовідносин тощо. Оптимально з ілюстрацією на прикладах змін у правовій системі України показується динаміка розвитку суспільних відносин та певний консерватизм законодавства. У практику роботи вчителя ввійшло інформування учнів на кожному уроці про зміни, які відбулися у правовому регулюванні суспільних відносин, але з певних причин не ввійшли до підручника.

Запровадження на уроках правознавства активних методів навчання та ділових ігор (моделювання життєвих ситуацій тощо) сприяє формуванню в дев'ятикласників умінь і навичок вироблення певних особистісних цінностей, створює атмосферу співробітництва, творчої взаємодії як між учнями, так і між ними та вчителем у навчанні.

Своїм ставленням до роботи, творчим використанням виховних можливостей уроків історії та правознавства вчителі виховують в учнів риси патріота України, активного, дисциплінованого, компетентного громадянина, людини з гуманістичними і демократичними цінностями. При цьому переваги надаються формуванню національної свідомості, мислення, прилучення школярів до загальнолюдських цінностей, ідеалів гуманізму і демократії.

Одному з пріоритетних напрямків у роботі з обдарованими дітьми – підготовці їх до участі у всеукраїнських олімпіадах з історії – вчителі приділяють належну увагу, ефективність цієї роботи яскраво підтверджують результати участі учнів у них. Так, _____.

Упродовж _____ років учителем правознавства _____ проводяться зі старшокласниками засідання гуртка _____, останнім часом до його засідань долучаються і учні середніх класів. Гурток сприяє формуванню активної громадянської позиції школярів, вихованню їх у дусі загальнодемократичних цінностей, поваги до прав і свобод людини.

Спостереження за рівнем засвоєння учнями програмового матеріалу на уроках, усне опитування, результати тестувань засвідчили, що програмовий матеріал в основному засвоюється учнями на рівні програмних вимог. Учні _____ класів (вчителі _____) знають основні поняття, дати історичних подій та історичні постаті, їхній вклад в історію, володіють сучасними підходами

На ___% відвіданих уроках (уч. _____) мали місце переважно репродуктивні методи навчання, що знецінює практичну спрямованість курсів, призводить до нераціонального використання часу та неможливості належної концентрації уваги учнів упродовж цілого уроку. На деяких уроках (вч. _____) навчальний матеріал викладається нецікаво (переказ змісту підручника), практично не пов'язується виучуваний навчальний матеріал з життям. У практику роботи більшості педагогів рідко впроваджуються активні форми роботи. Усе це не дає сповна формувати в учнів уміння і навички, особливо самоосвітньої роботи, виробляти їхні власні цінності, створювати атмосферу співробітництва. Майже не прослідковується дослідницька діяльність школярів, яка б суттєво сприяла підвищенню інтересу учнів до предметів.

Це призвело до того, що на ___% відвіданих уроках навчально-виховна мета була досягнута не повністю, частина учнів не засвоїла програмового матеріалу.

Учитель ___ недостатньо уваги приділяє навчання учнів робити висновки, не завжди акцентує увагу на мові школярів.

Достатньо слабо відпрацьована система з диференціації домашніх завдань. Домашні завдання рідко пояснюються. Учні, а особливо ___ класів, не завжди готові до уроків. Що викликає значні труднощі в організації навчальної діяльності на уроці.

Для кращого володіння учнями понятійним апаратом учителем ___ не використовується така форма роботи. Як ведення історичних та правознавчих « словників-довідників ».

До проведення уроків з правознавства, активізації правовиховної роботи не залучаються працівники управлінь юстиції, правоохоронних органів, інспекцій у правах дітей, працівників органів опіки.

НАКАЗ

від ___ грудня 20__ року

№ ___

Про стан викладання і рівень навчальних досягнень учнів з історії України та правознавства

Згідно з перспективним планом адміністративного контролю якості викладання та рівня навчальних досягнень учнів протягом жовтня-листопада поточного навчального року в школі вивчався стан викладання історії України, правознавства та рівень навчальних досягнень учнів 9-11-х класів.

Викладання історії України та правознавства в 9-11-х класах здійснюється вчителями:

№ з/П	Прізвище, ім'я та по батькові вчителя	Педагогічний стаж	Кваліфікаційна категорія, звання	Класи

Контроль передбачав вивчення й узагальнення системи роботи вищезазначених учителів і здійснювався за такими напрямками:

- дотримання вимог державних програм щодо цілей, завдань, змісту навчання історії та правознавства в школі, критеріїв оцінювання навчальних досягнень;
- наявність та якість поурочних і календарно-тематичних планів;
- відповідність змісту уроків вимогам навчальних програм;
- методика та науково-теоретичний рівень викладання предмета;
- використання відповідних форм і методів обліку навчальних досягнень учнів;
- упровадження активних форм і методів навчання;
- використання наочності, ТЗН і сучасних інформаційних технологій у навчальному процесі;
- рівень навчальних досягнень учнів.

З метою реалізації такого плану адміністрацією школи відвідано __ уроків та __ факультативних занять. Було вивчено документацію вчителів, перевірено учнівські зошити, проведено письмові контрольні роботи, анкетування учнів і вчителів школи, огляд навчальних кабінетів. Завдяки цьому отримано необхідну інформацію щодо системи роботи вчителів й організації ними навчально-виховного процесу.

Історія України як навчальна дисципліна дозволяє поглибити знання учнів з минулого своєї Батьківщини, від початків історичного буття і до сучасності, підвищити рівень їхньої загальнокультурної освіти, забезпечує орієнтацію в складному історичному просторі, формує світогляд. Цей курс надає їм змогу набути нового державного розуміння українського історичного процесу, відкрити для себе труднощі, які виникали перед нашими славними пращурами на їхньому шляху до національного та політичного відродження. На це спираються вчителі історії у своїй повсякденній діяльності. Сьогодні вони працюють за програмами, які будуються на нових ідейних засадах.

Для більш повного засвоєння учнями курсу, поглибленого вивчення окремого історичного матеріалу використовуються різні форми занять, які обираються в кожному розділі довільно: уроки-лекції, обговорення проблем на семінарах, уроки-конференції, індивідуальні консультації, уроки-диспути, наукові доповіді, тематичні огляди, співбесіди, уроки-заліки тощо.

Найкращим результатом роботи вчителів та учнів є щорічні переможці районних, міських предметних олімпіад і високий показник вступу до вишів випускників школи, які пов'язують своє майбутнє з історією, правом та іншими суспільними науками. Активно ведеться вчителями історії та правознавства робота з підготовки науково-пошукових робіт для захисту в

МАН.

Значним здобутком вчителів є оформлення __ профільних кабінетів. У них експозиційно репрезентовані такі сторінки розвитку української історії та культури: український розпис, український побут, різьба по дереву, релігійні вірування нашого народу. Також широко представлено історичну літературу, що систематизована за такими історичними періодами: період Київської Русі, період українського козацтва, Гетьманщини, період національно-визвольних воєн українського народу і т. д. Окремо виділено навчальні посібники, довідники, періодику, широко представлено юридичну літературу та нормативно-правову базу.

Педагоги _____:

- стали ініціаторами й організаторами багатьох позакласних і позашкільних заходів, наприклад щорічної акції «Мій край — моя історія жива»;
- забезпечили перемогу у _____ конкурсах «Національна ідея» та «Як я захищатиму Батьківщину», _____ правовому брейн-рингу;
- провели цикл тематичних екскурсій для ознайомлення з визначними історичними та культурними пам'ятками _____ й України. Зокрема, учні часто відвідують історичні місця, пов'язані з подіями Великої Вітчизняної війни.

Таким чином, вивчення, аналіз і узагальнення отриманої інформації дають можливість констатувати, що викладання історії України проводиться за державними програмами, затвердженими Міністерством освіти і науки України та згідно з інструктивно-методичними рекомендаціями щодо вивчення шкільних дисциплін.

Усі вчителі довели, що мають високу професійну підготовку, добре володіють методикою викладання суспільно-гуманітарних дисциплін і сучасними ефективними формами організації навчально-виховного процесу. Кожний учитель має власні підходи до реалізації освітніх завдань.

Упровадження елементів випереджального та проблемно-пошукового навчання з використанням інформаційно-комунікаційних технологій дає вчителям можливість розв'язувати найскладніші завдання сучасної дидактики.

Рівень навчальних досягнень учнів учителя _____

Класи	Кількість учнів	Рівень навчальних досягнень			
		Початковий	Середній	Достатній	Високий

Особливий інтерес в учнів 9-х класів викликає курс «Правознавство. Практичне право». Адже в сучасних умовах розбудови правової системи України, що базується на гарантіях прав людини, важливим є підняття на необхідні рівні правосвідомості та правової культури підрастаючого покоління. Неабияке значення для реалізації цього завдання мають правове виховання і правова освіта. Так, вчителями _____ створено студію, де вони

ведуть активну профілактичну правову роботу серед учнів, а на уроках допомагають школярам оволодіти юридичними знаннями. Вчителями широко використовуються схеми, роздатковий матеріал, правові джерела, новітні технології.

Утвердження в Україні громадянського суспільства й розбудова на основі Конституції України суверенної та незалежної, демократичної, соціальної, правової держави потребують суттєвої зміни підходів до формування нового покоління українців. Невід’ємними ознаками громадянина нашої держави мають стати висока правова культура, послідовні демократичні переконання, уміння легальними засобами захищати загально визнані суспільні цінності. Без належного рівня правових знань і навичок поведінки неможлива свідома участь особи в суспільному та державному житті. Правовій освіті громадян України сьогодні приділяється велика увага з боку держави, її інститутів та установ. Важливе місце в системі правової освіти належить курсу «Правознавство» для 10-11-х класів із поглибленим вивченням юридичних дисциплін. Зазначений курс покликаний:

- ознайомити учнів з основами теорії державно-правових явищ і на цьому ґрунті сформуванню уявлення про державно-правову реальність України;
- навчити користуватися правовими актами та юридичною літературою, аналізувати і з правової точки зору оцінювати права в конкретних правовідносинах;
- виховувати впевненість у необхідності дотримання правових норм, непримирненість до протиправної поведінки.

Програма курсу сприяє виконанню одного з найважливіших завдань — підготовці учнів до життя, набуттю ними навичок правомірної поведінки, пошуку шляхів розв’язання життєвих ситуацій відповідно до норм права, вихованню потреби співставляти свою поведінку з вимогами законів Української держави.

Рівень навчальних досягнень учнів учителя _____

Клас	Кількість учнів (усього/писало)	Рівень навчальних досягнень			
		Високий	Достатній	Середній	Початковий

Водночас слід зазначити ряд недоліків, а саме:

- не завжди раціонально вчителями _____ використовується робочий час уроку;
- вчителями _____ недостатня увага приділяється індивідуальній роботі з учнями;
- вчителем _____ не завжди використовується систематичність викладання;
- вчителем _____ не виділяється головне у вивченні теми;
- вчителем _____ не застосовуються засоби підвищення інтересу до виконання домашнього завдання;

• вчителем _____ не використовуються методи заохочення учнів на уроці;

• вчителем _____ мало уваги приділяється розвитку в учнів умінь аналізувати, висловлювати судження, робити висновки, давати оцінку історичним і правовим подіям, явищам, процесам.

У зв'язку з вищезазначеним

НАКАЗУЮ:

1. Роботу вчителів _____ щодо забезпечення стабільних знань учнів у ___ класах вважати результативною.

2. Відзначити творчу роботу вчителя _____ з учнями, які мають здібності до поглибленого вивчення історії України та схильність до науково-дослідницької роботи.

3. Учителям _____ :

3.1. Більше уваги приділяти розвитку в учнів умінь аналізувати, висловлювати судження, робити висновки, давати оцінку історичним і правовим подіям, явищам і процесам.

3.2. Акцентувати увагу учнів на використанні різних джерел знань, із розумінням їх особливостей, уміння критично оцінювати факти та діяльність історичних діячів.

3.3. Дотримуватися систематичності у викладанні, раціонально використовувати робочий час на уроці.

4. Керівникові ШМО суспільно-гуманітарних дисциплін _____ :

4.1. До ___ 20__ р. проаналізувати результати перевірки навчальних досягнень учнів і розглянути питання про стан формування навчальних умінь і навичок учнів на засіданні ШМО.

4.2. Активізувати індивідуальну роботу членів ШМО, запроваджуючи ефективні форми роботи.

4.3. Про вжиті заходи доповісти на черговому засіданні педагогічної ради.

5. Заступникові директора з навчальної роботи _____ узагальнити та систематизувати отримані під час перевірки дані для подальшого врахування при плануванні й організації навчально-виховного процесу.

6. Контроль за виконанням цього наказу покласти на заступника директора з навчальної роботи _____.

Директор школи

З наказом ознайомлені:

Джерело:

http://kuncevo.ucoz.ru/load/direktor/nakazi/pro_stan_vikladannja_ta_riven_znan_uchniv_z_istoriji_ta_pravoznavstva/31-1-0-771

Пропозиції (рішення)
за підсумками вивчення стану викладання
навчального предмета

Пропозиції, рішення мають бути логічним завершенням висновків, впливати з аналізу стану викладання предмета та рівня навчальних досягнень учнів з нього і мають бути спрямовані на виявлення надбань у роботі окремих вчителів та пропаганди їх серед членів вчительського колективу, на усунення виявлених недоліків, запобіганням у майбутньому та поліпшення роботи окремих педагогів і колективу в цілому. Вони мають характеризуватися науковістю, максимальною конкретністю, лаконічністю, зрозумілістю, для всіх і в першу чергу для тих, хто їх буде виконувати.

Пропозиції, рішення мають:

1. Відображати характерні позитивні тенденції та недоліки в роботі вчителя. Відмічати позитивні зміни, які відбулися з часу попереднього вивчення.
2. Орієнтувати вчителя, педколектив, шкільних адміністраторів на усунення причин, що зумовили недоліки.
3. Бути реальними (вчитель зможе їх виконати, а школа створити необхідні умови).
4. Бути конкретними.
5. Передбачити розвиток наявного у вчителя досвіду, його пропаганду на різних рівнях.
6. Мати дійовий характер (передбачати наступний контроль за їх виконанням).

Бажано, щоб пропозиції не містили формулювань типу поглибити, посилити, вдосконалити, підвищити тощо, тому що заявлені таким чином рішення майже ні до чого не зобов'язують і тим більше не піддаються дієвому контролю за їх виконанням, у більшості випадків залишаються « рішеннями для рішень».

Визнати роботу вчителя _____ з питань _____ такою, що заслуговує додаткового вивчення та узагальнення. З цією метою створити робочу групу в складі _____ та до _____ провести вивчення та узагальнення матеріалів.

Визнати позитивними надбаннями в роботі вчителів _____ з питань _____,

Учителю _____ до _____ на _____ провести звіт про основні напрацювання з питань _____.

До _____ спланувати та до _____ провести серію відкритих уроків (занять гуртка тощо) з метою ознайомлення вчителів з методикою викладання _____ (впровадження _____, застосування _____ тощо).

За якісну і результативну роботу з _____ вчителю _____ оголосити подяку.

Відзначити якісну і результативну роботу вчителів з _____.

Відзначити творчу роботу вчителя _____ з учнями, які мають здібності до поглибленого вивчення предмета.

До _____ провести круглий стіл педагогів школи з питань організації роботи з обдарованими та здібними учнями через _____.

Визнати низький рівень викладання _____ (роботи з _____).

Учителю _____ звернути увагу на стан та якість підготовки учнів до уроків, виконання ними домашніх завдань. З цією метою до _____ розробити конкретні заходи щодо усунення виявлених недоліків з підготовки школярів до уроків _____.

Вказати вчителю _____ на формальний підхід до проведення _____ (проведення роботи з _____).

Учителю _____ у ході підготовки до уроків особливого значення приділяти (практичній спрямованості навчання, диференціації навчальної діяльності учнів тощо).

Учителю _____ до _____ у _____ класах провести поглиблене повторення не засвоєних учнями понять (розділів програми тощо).

Звернути увагу вчителя _____ на виявлені недоліки в системі перевірки рівня та оцінювання навчальних досягнень учнів, підготовці до тематичних оцінювань, виставлення тематичних і семестрових балів.

Вказати вчителю _____ на неприпустимість ведення уроків без поурочного планування.

Учителю _____ до _____ опрацювати літературу з питань сучасної методики викладання предмета та її вимоги втілити в практику своєї роботи.

Учителю _____ до _____ опрацювати Критерії оцінювання учнів з предмета та змінити підхід до оцінювання навчальних досягнень учнів, який враховуватиме рівень досягнень учня, а не ступінь його невдач.

Звернути увагу на недоліки в системі перевірки та оцінювання навчальних досягнень учнів, правильність виставлення підсумкових та семестрових балів. До _____ на засіданні _____ доповісти про проведену роботу.

Учителю _____ до _____ забезпечити якісне виконання навчальної програми та про результати проведеної роботи доповісти дирекції школи.

_____ до _____ вирішити питання щодо направлення вчителя _____ на курси підвищення кваліфікації при _____.

_____ взяти під особливий контроль стан викладання вчителем _____ предмета, розробити план персонального контролю за його роботою та один раз на місяць на нарадах при директорові підбивати підсумки.

_____ до _____ організувати семінар-практикум для вчителів _____ та вчителів початкових класів з питань наступності у викладанні _____.

_____ до _____ провести повторну перевірку знань, умінь і навичок учнів _____ класів.

До _____ у системі методичної роботи(_____) розглянути питання про стан формування навчальних умінь і навичок учнів (формування загальнонавчальних умінь і навичок. Здійснення міжпредметних зв'язків тощо).

У плані роботи на наступний навчальний рік передбачити проведення творчих консультацій « Майстер-клас » з питань _____.

З метою підвищення ефективності викладання предмета вчителю _____ до _____ провести підписку на журнал _____.

Учителю _____ до _____ повторно опрацювати пояснювальну записку до програми з _____ (критерії оцінювання навчальних досягнень учнів з _____, вимоги до сучасного уроку, методичний лист _____ тощо).

Учителям _____ протягом _____ систематизувати роботу щодо підвищення рівня навчальних досягнень школярів.

У період з _____ по _____ провести повторення незасвоєного учнями матеріалу.

Бібліотекарю _____ до _____ підготувати список рекомендованої літератури на допомогу вчителям із питань _____.

Бібліотекарю школи щомісячно поновлювати виставку літератури з _____ та до _____ розробити систему заходів щодо сприяння виховання в учнів як читачів інтересу до вивчення _____.

Керівниками методичних об'єднань учителів _____ (_____) до _____ провести спільне засідання для обговорення проблеми _____ та вироблення пам'яток-рекомендацій щодо практичного втілення її в життя.

Керівнику методичного об'єднання вчителів _____ рекомендувати до _____ провести засідання за участю _____ на якому обговорити питання: _____.

Учителям-наставникам(_____) звітувати з метою обміну досвідом з проведення тематичного обліку знань у різних класах.

Учителю _____ до _____ ознайомитися з досвідом роботи вчителя _____ З _____ та розробити конкретні заходи щодо використання його елементів на уроках.

Удосконалити структуру уроку в частині _____.

Учителям-методистам(_____) та старшим учителям(_____) у період з _____ по _____ провести цикл практичних занять із впровадження у практику роботи сучасних педагогічних технологій (інтерактивних форм роботи, організації самостійної діяльності школярів на уроках тощо).

Учителям _____ до _____ розробити систему заходів щодо розвитку пізнавальних здібностей учнів, їхнього логічного мислення в процесі викладання _____.

Вжити конкретних заходів щодо введення в практику технології педагогічного моніторингу, створення системи соціально-психологічної підтримки учнів у процесі навчання. _____ та практичному психологу _____ до _____ провести консультування вчителів з цих питань.

_____ до _____ спланувати проведення _____ вчителем _____ серії відкритих уроків для ознайомлення з _____.

Увести в практику роботи навчального закладу систематичне заслуховування звітів педагогів на _____ про самоосвітню роботу. _____ до _____ розробити графік проведення звітів з урахуванням побажань педагогів.

У _____ провести повторну перевірку рівня навчальних досягнень учнів у класах, де він був найнижчим.

Класним керівникам _____ класів до _____ провести роз'яснювальну роботу з батьками учнів щодо мети та можливостей навчального закладу щодо здійснення профільного навчання.

Учителю _____ до _____ налагодити диференційовану роботу на уроках з різними за підготовкою категоріями учнів, ширше практикувати групові, парні, бригадні та індивідуальні форми роботи.

Належним чином при викладанні предмета враховувати індивідуальні особливості учнів та особливості класних колективів. Більше співпрацювати з цих питань із практичним психологом та класними керівниками.

Учителю _____ до _____ розробити систему заходів щодо активізації роботи з обдарованими учнями та надання допомоги школярам із низьким рівнем навчальних досягнень.

Для подальшого підвищення інтересу учнів до предмета вчителю _____ до _____ опрацювати літературу з питань методики ведення сучасного уроку та працювати над перебудовою своїх уроків.

Шкільному психологу _____ до _____ розробити систему заходів з діагностики та психолого-педагогічного консультування педагогів, учнів та їхніх батьків з метою надання рекомендацій щодо уникнення помилок визначенні реальних можливостей, здібностей та інтересів учнів до навчання та розробки дієвих шляхів їхньої взаємодії під час навчального процесу.

Шкільному психологу _____ протягом _____ провести обстеження учнів _____ класу та на основі результатів діагностики організувати роботу з тими, хто її потребує, зі _____. Залучити до цієї роботи класного керівника та батьків учнів.

Керівнику методичного об'єднання вчителів _____ (_____) разом з вчителями до _____ розробити проблемні питання для підвищення й удосконалення педагогічної майстерності.

На засіданні педагогічної ради в _____ розглянути питання щодо формування загальнонавчальних та предметних умінь і навичок школярів.

_____ до _____ розробити план вивчення і узагальнення досвіду роботи _____ з питання _____,

_____ до _____ провести шкільний семінар для молодих вчителів з питання _____ (на основі вивчення стану викладання).

_____ до _____ випустити методичний бюлетень «_____», в якому висвітлити думки вчителів _____ з проблеми _____.

Класним керівникам _____ класів _____ спільно з учителями _____ протягом _____ провести батьківські збори, на яких розглянути питання _____.

На _____ в _____ заслухати питання _____.

До _____ скласти план розвитку навчально-матеріальної бази викладання _____.

Учителям _____ продовжити роботу з реалізації зауважень, які вони отримали в процесі вивчення. Про результати виконання пропозицій доповісти на _____ в _____ році.

Пропонувати шкільній атестаційній комісії вирішити питання про підвищення кваліфікаційної категорії вчителю _____ (присвоєння звання «

старший вчитель» чи « вчитель-методист», зниження кваліфікаційної категорії).

АНАЛІЗ УРОКУ

Загальний алгоритм аналізу уроку

1. Навчальний заклад, клас, предмет, прізвище вчителя, кількість учнів за списком, і присутніх на уроці.
2. Тема уроку, освітні, розвиваючі й виховні цілі й завдання уроку.
3. Організаційний початок уроку:
  - готовність учителя до уроку – наявність конспекту або докладного плану уроку, наочного приладдя, інструментів тощо;
  - підготовленість учнів – чергові, наявність зошитів, підручників, посібників тощо;
  - підготовленість класного приміщення – чистота, класна дошка, крейда, освітлення;
4. Організаційна структура уроку:
  - мобілізуючий початок уроку;
  - послідовність, взаємозв'язок і співвідношення частин уроку;
  - насиченість уроку й темп його проведення.
5. Аналіз змісту навчального матеріалу уроку:
  - обґрунтування вчителем обраної послідовності реалізації навчального матеріалу на уроці;
  - відповідність програмі і рівню знань учнів з предмета;
  - співвідношення теоретичного й практичного матеріалу;
  - зв'язок із життям і практикою.
6. Загальнопедагогічні й дидактичні вимоги до уроку:
  - ціль уроку й відповідність плану й конспекту уроку поставленій меті;
  - обґрунтування вибору методів навчання;
  - шляхи реалізації дидактичних принципів у навчанні;
  - індивідуалізація й диференціація навчання;
  - взаємозв'язок освітніх, розвиваючих і виховних аспектів уроку.
7. Діяльність вчителя:
  - науковість і доступність викладу нових знань;
  - використання вчителем досвіду кращих вчителів і рекомендацій методичної науки;
  - організація закріплення навчального матеріалу;
  - перевірка і оцінка знань і вмінь учнів;
  - питання вчителя й вимоги до відповідей учнів;
  - ставлення вчителя до свідомого засвоєння учнями навчального матеріалу;
  - завдання додому й виявлена вчителем увага до нього;
  - шляхи досягнення порядку й свідомої дисципліни учнів;

- ефективність використання наочного приладдя, технічних засобів навчання;
  - контакт педагога з класом.
8. Діяльність учнів:
- підготовка робочого місця;
  - поведінка учнів на уроці- дисципліна, старанність, активність, увага, уміння переключатися з одного виду роботи на інший;
  - інтенсивність і якість самостійної роботи учнів;
  - стан їхньої усної та письмової мови;
  - знання учнями теорії, уміння застосовувати отримані знання;
  - ставлення учнів до вчителя;
  - ступінь і характер участі колективу в цілому й окремих школярів у роботі на уроці тощо.
9. Висновки:
- виконання плану уроку;
  - досягнення цілей уроку;
  - особливо цікаве і повчальне на уроці;
  - що справило на уроці найбільше враження;
  - які зміни доцільно внести при повторному проведенні уроку на цю саму тему;
  - оцінка уроку.

Аналіз відвіданого уроку

ПБ вчителя		+	-	Примітка
Основні компоненти уроку	1. Організація уроку			
	2. Постановка мети			
	3. Виділення головного на уроці			
	4. Своєчасний контроль			
	5. Активна зайнятість учнів			
	6. Самостійна робота			
	7. Практична робота			
	8. Чітка структура уроку			
	9. Щільність уроку			
	10. Результативність			
	11. Рівень навчання			
Форми й методи роботи	1. Проблемно-пошукові			
	2. Словесно-наочні			
	3. Нові форми й методи			
	4. Індивідуальний диференційований підхід	та		
	5. Використання ТЗН			
Особистість	1. Уміння володіти класом			
	2. Особиста культура			
	3. Педагогічний такт			
	4. Ерудиція			
	5. Взаємини з учнями			
Як Ви оцінюєте рівень професійної методичної майстерності вчителя в цілому?(Дуже високий, високий, середній, нижче середнього, низький)				

Самоаналіз проведеного уроку

№	Питання для підсумкового аналізу	Оцінка оптимальності дії вчителя
1	Як були сплановані й поставлені перед учнями завдання уроку?	Оптимально, не оптимально, поліпшити планування деяких завдань
2	Як можна оцінити вибрану вчителем структуру основних елементів уроку й час, виділений на кожний із них?	
3	Як можна оцінити вибраний зміст уроку?	
4	Чи можна вважати оптимальним (для даної теми, підготовленості класу й можливостей учителя) вибране сполучення методів викладання, стимулювання й контролю: - при опитуванні; - при вивченні нового матеріалу; - при закріпленні; - при узагальненні вивченого	
5	Наскільки вдалим виявилось сполучення загальнокласних, групових та індивідуальних форм організації навчального процесу на уроці. Чи забезпечило воно диференційований підхід до слабовстигаючих і найбільш підготовлених учнів?	
6	Чи раціонально використалися на уроці засобами наочності, ТЗН та ін?	
7	Творче застосування наявних педагогічних інновацій, педагогічні досягнення на уроці: - складання опорних схем, конспектів; - використання навчальних програм; - складання завдань із розвиваючим змістом.	
8	Як можна оцінити стиль спілкування вчителя з учнями на уроці, дотримання педагогічного такту?	
9	Чи дотримувалися на уроці необхідні гігієнічні умови, чи застосовувалися способи підтримки працездатності учнів?	
10	Наскільки успішно вирішені на уроці завдання освіти, виховання й розвитку?	
11	Чи правильно визначений обсяг, складність домашнього завдання, чи вміло проведений інструктаж?	

Можливі висновки і пропозиції щодо оцінювання проведеного уроку

Діяльність учителя на уроці	Рівні, оцінка в балах			
	Недопустимий, 1	Критичний, 2	Допустимий, 3	Оптимальний, 4
Уміння чітко і зрозуміло визначити мету і завдання уроку	Мета та завдання не поставлені, або майже не ставляться	Мета та завдання уроку поставлені, але без будь-якої системи	Мета і завдання не завжди чітко сформульовані	Мета і завдання визначені точно, чітко і ясно
Наявність чіткого плану	План уроку не відповідає елементарним вимогам	План уроку складений за шаблоном	План уроку обґрунтований, але не коригується зі змінами	План уроку обґрунтований і коректується відповідно до умов, які виникли
Реалізація наміченої мети і завдань у ході навчального процесу	Мета і завдання уроку не реалізовані	Мета і завдання реалізовані частково	Мета і завдання реалізовані неповністю	Мета і завдання уроку реалізовані повністю.
Ступінь розкриття теми, теоретичний рівень викладання матеріалу	Матеріал перевантажений зайвими фактами, головні теоретичні положення не виділені	Матеріал викладено схематично, узагальнено, непереконливо	Матеріал викладено на переконливих прикладах, конкретних фактах, необхідних аргументах, але не були сформульовані теоретичні висновки	Конкретні факти співвіднесені загальними теоретичними висновками правильно, головне чітко виділено вчителем, переконливо доведено
Використання наочностей, ТЗН, дидактичних матеріалів	Наочні посібники, ТЗН, дидактичні матеріали не використовуються або майже не використовуються	Наочні посібники, ТЗН, дидактичні матеріали використовуються рідко і малоефективно	Наочні посібники, ТЗН, дидактичні матеріали обираються раціонально, але не завжди використовуються ефективно	Наочні посібники, ТЗН, дидактичні матеріали обираються і використовуються раціонально і ефективно
Обґрунтованість вибору методів	Методи, які застосовувались, не відповідають меті та завданням уроку, змісту і характеру навчального матеріалу, готовності учнів до засвоєння	Методи, які застосовувались, відповідають змісту і характеру навчального матеріалу, але не відповідають меті та завданням уроку, готовності учнів до засвоєння матеріалу	Методи, які застосовувались, відповідають змісту і характеру навчального матеріалу, готовності учнів до засвоєння матеріалу, але не відповідають меті і завданням уроку.	Методи, які використовувались, відповідають меті і завданням уроку, змісту і характеру навчального матеріалу, готовності учнів до засвоєння
Диференційований підхід до учнів	Завдання диференційовані за одним із	Завдання диференційовані за обсягом,	Завдання диференційовані за одним із	Завдання диференційовані за обсягом, змістом,

	параметрів (обсяг, зміст, складність), учитель не проводить інструктаж щодо організації роботи	змістом, складністю, учитель не проводить інструктаж щодо організації роботи	параметрів, учитель проводить інструктаж щодо організації роботи	складністю, учитель проводить інструктаж щодо організації роботи
Формування умінь самостійної роботи	Робота вчителя не сприяла формуванню умінь самостійної роботи	Робота з формування умінь самостійної роботи велась без урахування сформованості їхньої самостійної роботи	Учитель у роботі враховував рівень сформованості в учнів самостійної роботи, вказівки давались до шкільних джерел знань	У роботі вчителя враховувався рівень сформованості умінь самостійної роботи учня з позашкільними джерелами знань
Облік і контроль знань	Облік і контроль знань не відповідають елементарним вимогам	Облік і контроль знань ведуться стихійно	Облік і контроль знань не завжди обґрунтовані	Облік і контроль знань учнів обґрунтовані
Якість самоаналізу результатів	Учитель не знаходить у своїй діяльності недоліків	Учитель зазначає частину недоліків, які є, але не може пояснити їхню причину	Педагог відзначив недоліки в роботі та вказав позитивні сторони, але не може їх пояснити	Учитель відзначив недоліки та вказав позитивні сторони, окреслив шляхи удосконалення навчального процесу

Мета відвідування уроків

1. Формування в учнів позитивних мотивів навчання.
2. Практична спрямованість уроку.
3. Розвиток активної пізнавальної діяльності, самостійності учнів через ефективне використання методів навчання.
4. Ефективність навчальної роботи на уроці, формування вмінь аналізувати, робити висновки і узагальнення.
5. Шляхи забезпечення розвитку пізнавально-практичної діяльності учнів.
6. Розвиток розумових здібностей учнів.
7. Стимулювання активності учнів, формування навичок самостійної роботи, розвиток відтворюючої і творчої уяви.
8. Організація навчальної діяльності учнів, доцільність структури уроку, взаємодія його компонентів.
9. Відповідність форм, методів, дидактичних завдань у структурі уроку.
10. Організація самостійної роботи, реалізація принципу «вчити учнів вчитися».
11. Мовна культура. Культура спілкування.
12. Особистісний підхід учителя до виховання учнів у процесі навчально-пізнавальної діяльності.
13. Формування особистості засобами українознавства.
14. Використання краєзнавчого матеріалу на уроках.

15. Розвиток логічного та образного мислення на уроках.
16. Ефективність використання дидактичного матеріалу на уроці.
17. Як учитель здійснює на уроці повторення, узагальнення та систематизацію знань учнів.
18. Як педагог виконує рекомендації, дані йому під час атестації.
19. Як учитель забезпечує на уроці засвоєння учнями опорних знань, понять, явищ?
20. Виховання в учнів навичок самоконтролю та самовдосконалення через залучення їх до самостійної навчальної діяльності.
21. Виховання позитивного ставлення до навчання учнів через мотивацію навчальної діяльності учнів шляхом розкриття практичного значення теми, що вивчається.

Алгоритм спостереження уроків при вивченні системи уроків вчителя

1. Підготовка вчителя до вивчення теми. Якість тематичного і поурочного планування, накопичення та відбір дидактичного матеріалу.
2. Психологічний режим:
  - мобілізуючий початок уроку, емоційний фон;
  - система стимулювання пізнавальної активності учнів;
  - виховання на уроці, культура спілкування;
  - методи й прийоми мобілізації усіх зусиль – розумових. Фізичних, вольових- для досягнення поставлених завдань.
3. Зміст навчання, відповідність вимогам програми:
  - тема;
  - мета;
  - типи уроків, їхня структура;
  - дотримання програми;
  - вибір навчального матеріалу (обсяг, повнота).
4. Реалізація дидактичних принципів навчання:
  - наукова спрямованість;
  - зв'язок із життям;
  - доступність викладу;
  - систематичність і послідовність;
  - забезпечення міжпредметних зв'язків;
  - свідоме засвоєння, активність учнів;
  - єдність конкретного і абстрактного.
5. Методи та прийоми роботи вчителя й учнів на уроках:
  - методи вивчення нового матеріалу;
  - методи закріплення, вироблення навичок і вмій;
  - методи й прийоми перевірки та оцінювання знань;
  - активізація пізнавальної діяльності учнів;
  - місце і питома вага самостійних і творчих робіт на уроці.

6. Елементи наукової організації праці педагога і школярів.
7. Обладнання уроків:
  - доцільність, ефективність використання наочності, ТЗН;
  - характер використання (ілюстративний, науково-пізнавальний).
8. Система домашніх завдань:
  - характер завдань (творчий,репродуктивний);
  - наступність між класною і домашньою роботою;
  - урахування індивідуальних особливостей;
  - зв'язок із життям;
  - обсяг;
  - виховний і розвивальний характер;
  - мотивація виконання домашніх завдань.
9. Санітарно-гігієнічний режим на уроці.
- 10.Дотримання учителем єдиних вимог до учнів.
- 11.Насиченість уроку, темп, раціональне використання часу.
- 12.Ступінь оволодіння учнями знаннями, уміннями і навичками. Обсяг знань.
- 13.Система письмових робіт учнів, якість їхнього виконання.
- 14.Організація вчителем позакласної роботи, використання різних джерел інформації.

Висновки мають:

1. Відповідати меті відвідування.
2. Розкривати шляхи досягнення позитивних результатів і причини недоліків.
3. Характеризувати тенденцію змін, які відбуваються у праці учителя.
4. Відповідати фактичному стану справ.
5. Ураховувати досягнення науки та педагогічного досвіду.
6. Бути доказовими, переконливим.

Пропозиції мають:

1. Адресуватися конкретним особам і відповідати висновкам і меті відвідування.
2. Розвивати досвід учителя.
3. Спрямовуватися на ліквідацію причин, які породжують недоліки.
4. Ураховувати реальність їхнього виконання у встановлені терміни.
5. Бути конкретними і лаконічними.

ВАРІАНТ АНАЛІЗУ УРОКУ

Урок за є _____. Чіткість його визначається логічним взаємозв'язком окремих структурних частин, які оптимально витримані часом, мають свою мету та змісті відзначаються логічною завершеністю. Це підтверджує достатню культуру педагогічної праці.

Раціонально, вдумливо і дидактично грамотно визначена основна мета уроку, вона чітко впливає зі змісту навчального матеріалу, відповідає віковим та інтелектуальним особливостям учнів класу, несе інформацію про кінцевий результат уроку.

Відповідно до місця уроку в темі, що вивчається, основної мети та завдання окремих його частин, які чітко формулюються перед учнями та узгоджуються з їх особистим досвідом, тип обрано правильно. Надана перевага стійкій структурі уроку. З урахуванням особистісно орієнтованого підходу до навчання вчитель надає перевагу гнучкій структурі уроку.

Уміло проводиться мотивація навчальної діяльності учнів на всіх етапах уроку, що сприяє збудженню їхнього інтересу до вивчення нової теми, творчої діяльності.

Зміст уроку повністю відповідав вимогам навчальної програми та змісту поставлених завдань.

Кваліфіковано реалізовано принципи навчання _____. Це достатньо чітко проявилось _____.

Свідомому засвоєнню нового матеріалу слугувало методично правильно організоване повторення раніше вивченого матеріалу та актуалізація опорних знань, умінь і навичок учнів. Належним чином було проведено перевірку домашнього завдання. З цією метою вчителем використовувалися такі форми роботи _____. Вдале поєднання форм (____), прийомів (____) опитування дозволило вчителю опитати декілька разів весь клас (____) учнів. Оптимально використано час на цю роботу. Перевірка знань учнів характеризується чіткістю мети, повнотою. Опитування мало науковий характер, що, в першу чергу, обумовлювалося вмінням виправляти помилки у ході відповіді та залученням до цієї роботи учнів.

Робота з вивчення нового матеріалу характеризується конкретністю і чіткістю реалізації основних завдань уроку. Виклад нового матеріалу відзначається логічністю, вмільм виділенням головного, істотного. Учитель розкриває зміст теми цікаво, доступно, з наукових позицій, використовує останні досягнення _____, Новий матеріал вивчається в процесі самостійної _____ роботи, яка має творчий пошуковий характер. Це сприяє розвитку в учнів самостійності, допитливості. Їхньої здатності встановлювати певні закономірності у _____. Основні висновки учні робили самі, а вчитель при цьому зберігав керівну роль.

Уміло пов'язує виучуваний матеріал з життям, виробничим оточенням і робить це так, що цей зв'язок впливає зі змісту виучуваного матеріалу та є його логічним продовженням.

Уміло був включений в урок матеріал _____ з предмета _____.

У ході подання нового матеріалу проводиться безпосередня перевірка якості розуміння його учнями. Засвоєння нового матеріалу на уроці школярами є оптимальним.

Постановка вчителем питань стимулює розвиток розумових сил, не налаштовує на заучування, збуджує думку, виховує інтерес до навчання. Питання. Які задає вчитель, вимагають вдумливого читання, розуміння та осмислення матеріалу, але не його механічне заучування. Учитель направляє хід думки учнів таким чином, що вони активно. Зосереджено намагалися побачити невідоме, зрозуміти приховане, розглянути незвичайне у звичайному (розумова активність).

Види роботи відповідали віковим особливостям учнів. Дозволили педагогу активізувати їхню навчальну діяльність, учні не були пасивними слухачами, а активними учасниками.

Найбільш вдалимими методами були _____, прийомами_____, формами_____. Це дозволило вчителю раціонально організувати роботу учнів на всьому уроці (на етапі_____) та повною мірою здійснювати контроль за рівнем сформованості_____. Використання різних видів роботи сприяло зниженню втомлюваності учнів у процесі роботи. Це позитивна сторона уроку, глибоко продумана вчителем.

Оптимально організовано самостійну роботу учнів під керівництвом учителя з урахуванням рівня їхніх навчальних можливостей. Самостійна пошукова діяльність учнів на уроці забезпечувалася в процесі співпраці вчителя і школярів. Учитель упродовж уроку (на етапі_____) виступає в ролі консультанта, порадирика. Колективна робота учнів вдало поєднується з виконанням індивідуальних диференційованих завдань.

Використання наочності та ТНЗ (_____), їх застосування дозволило не тільки доступно викласти новий матеріал і закріпити його, але й зекономити час на вироблення практичних умінь і навичок в учнів на уроці. Це особливо важливо, бо попереджається перевантаження школярів в умовах домашньої роботи. Використання ТНЗі наочності допомогло учням глибше проникнути в суть виучуваного матеріалу.

Запитання вчителя до учнів спонукали їх до самостійних суджень і практичних дій. Це сприяло більш повній реалізації на уроці принципу виховуючого та розвиваючого навчання. Протягом уроку вчитель добивається від своїх учнів грамотної і повної відповіді, точних формулювань.

Пропонує не тільки відтворити пройдений матеріал, але і виділити з нього найбільш істотне, підтвердити практичні навички теоретичними положеннями. Доповнює і поглиблює відповіді учнів, стимулює їх на активне, свідоме засвоєння матеріалу через низку запитань. Оптимальним у процесі перевірки є співвідношення теоретичних та практичних завдань.

Слід відзначити вміння учнів гідно триматися під час відповіді як з місця, так і біля дошки, звернутися до вчителя, доповнити чи виправити відповідь товариша.

Показником пізнавальної активності й інтересу учнів до виучуваного було те, що вони поставили _____ запитань до вчителя та до своїх товаришів, _____ учнів хотіли взяти участь в обговоренні питань, поставлених перед ними, _____ учнів, які бажали доповнити, відкоригувати відповідь однокласників. _____ учнів негативно ставилися до навчальної діяльності на уроці, до уроку в цілому.

Оцінювання роботи учнів проводилося відповідно до критеріїв, об'єктивно і аргументовано. Отримані учнями бали виставлено у щоденники. Відчутними є взаємо- та самоконтроль.

Позитивним у роботі вчителя з учнями на етапі усвідомлення матеріалу є те, що він дає час на обдумування, використовує різні форми роботи (_____) та види наочності (_____),

Упродовж уроку знання _____ застосовувались у вправах, учні зробили _____ крок на шляху розвитку. Навчання здійснювало вплив на розвиток і виховання школярів, бо вчитель урахував навчальні можливості кожного з них. Урок сприяв розвитку кожної дитини, її пам'яті, мислення, волі. Упродовж уроку ефективно організовувалась пізнавальна діяльність школярів. З цією метою було забезпечено умови для продуктивної роботи мислення й уяви, через _____ вчитель домагався зосередженості й стійкості уваги. Вдалим використанням методів _____, форм _____ педагог домагався активності та самостійності мислення учнів.

Майстерність учителя виявлялася в тому, що знання, набуті учнями на попередніх уроках, вдало застосовуються на цьому, повторення оптимально співвідноситься з вивченням нового матеріалу таким чином, що для повторення не потрібно спеціально виділяти час. Систематична робота вчителя в цьому напрямку дасть змогу повторювати учням матеріал без завдань для домашнього повторення за підручником.

Ефективною була робота протягом усього уроку з підготовки учнів до тематичного оцінювання. Вона виявилася у _____.

Увесь клас працював активно і з інтересом.

Заслуговує на увагу робота з вироблення культури навчальної праці. У кожного на парті є все необхідне для роботи. Вчителем підготовлені пам'ятки з виконання _____. У результаті при зміні одного виду роботи іншим не витрачається дорогоцінний час. Записи в зошитах, на дошці ведуться чітко, охайно. Учитель постійно організовує роботу школярів в із навчальною літературою.

З точки зору виховного впливу уроку треба відмітити особливість вчителя. Спокійний тон, уважне і добре ставлення до учнів в поєднанні з вимогливістю, манера звертатися до класу, витримка – все це передається дітям і слугує еталоном людських відносин. Вихованню сприяли засоби навчання, а саме естетика їхньої форми та змісту. Вихованню творчого потенціалу школярів сприяли вдало застосовані методи та форми роботи. З метою виховання школярів(_____) вчитель дохідливо, переконливо і яскраво використовує _____. Урок відзначається свідомою робочою дисципліною.

Продумано і своєчасно дано домашнє завдання. Зміст його впливає з усього ходу уроку і має творчий характер, спонукає учнів самостійно робити висновки, поглиблювати і завершувати роботу, розпочату на уроці (вдосконалення вмінь вчитися, підготовка до оволодіння знаннями в класі, спостереження над предметами та явищами природи і праці, задоволення і розвиток багатогранних інтелектуальних запитів. Учитель зробив відповідні роз'яснення щодо виконання завдання і перевіряв рівень розуміння ходу його виконання учнями. Попередив учнів про можливі труднощі під час виконання завдання та дав рекомендації щодо їхнього подолання. Задаючи читати матеріал за підручником, учитель дає учням питання, над якими, читаючи, треба думати. Задані практичні завдання зорієнтовані на застосування, поглиблення знань. Задаючи їх, педагог показує, як треба зіставляти, осмислювати теоретичні закономірності з виконанням даного завдання (добре, що аналогічна робота виконувалась у класі). Суттєву роль відіграє індивідуалізація домашнього завдання – це підтверджує, що вчитель вивчає сили, можливості, здібності кожної дитини.

На уроці створено належні матеріальні, морально-психологічні. Гігієнічні, естетичні умови. Урок проходить в чистому, добре провітреному класі _____,

Урок проведено у досить високому темпі, раціонально використано кожену хвилину.

Мети уроку досягнуто. Учні набули знань _____, практичних умінь _____, вдосконалювали загальнонавчальні уміння і навички _____, на уроці формувалися _____ уміння, _____ навички.

Урок має логічне завершення: проводиться перевірка завдань, які дано учням перед його початком. Висновки за уроком робить вчитель (учні). Прийоми мотивації та організації навчальної роботи учнів упродовж уроку сприяють створенню такої ситуації, при якій учні відчувають задоволення від своїх успіхів у навчанні (ситуація успіху). Зміст уроку сприяв розвитку в учнів інтересу до навчання. Активна робота учнів у ході уроку дозволяє зробити висновок, що матеріал з теми засвоєно і мети його досягнуто.

Звертає на себе увагу кропітка, продумана, здійснювана з уроку в урок підготовка вчителя і учнів до активної роботи, система роботи вчителя з підготовки учнів до тематичного оцінювання. Урок проведено відповідно до обґрунтованого, чіткого плану, складеного вчителем у процесі підготовки до уроку. Він оптимально коригується викладачем відповідно до обставин.

Самоаналіз уроку (алгоритм)

1. Яке місце даного уроку в темі, розділі, курсі; чи пов'язаний він з попередніми, на що в них опирається? Як цей урок працює на наступні уроки? У чому його специфіка?
2. Яка характеристика реальних навчальних можливостей учнів даного класу? Які особливості учнів були враховані мною при плануванні уроку? Чи опиралася на діагностику загальнонавчальних спеціальних умінь?
3. Які завдання я вирішую на уроці: а) загальноосвітні; б) виховні; в) розвиваючі? Чи була забезпечена їхня комплектність? Які завдання були для мене головними, стрижневими, як ураховано в завданнях особливості класу й окремих груп школярів?
4. Чому обрана структура уроку була раціональна для рішення цих завдань? Чи раціонально виділений час на опитування вивченого нового матеріалу, закріплення, розбору домашнього завдання? Логічний зв'язок між різними етапами уроку.
5. На якому змісті (на яких поняттях, ідеях, положеннях, фактах) робиться головний акцент на уроці й чому? Чи виділений об'єкт міцного засвоєння, тобто із усього розказаного виділити головне ясно й чітко, щоб діти не загубилися в обсязі другорядного?
6. Яке сполучення форм навчання було обрано для розкриття нового матеріалу й чому? Чи необхідний диференційований підхід до учнів? Що покладено в основу диференціації? Що диференціювалося? Тільки обсяг, або тільки зміст, або ступінь допомоги, зробленої учнем, або все в сукупності?
7. Як був організований контроль за засвоєнням знань, умінь, навичок учнів? У яких формах і яких методах він здійснювався?
8. Як використався на уроці навчальний кабінет? Чи доцільно використовувалися засоби навчання?
9. За рахунок чого на уроці підтримувалася психологічна атмосфера, у чому конкретно проявлялася культура спілкування із класом, групою? Поведінка у критичній ситуації? Як був реалізований виховний вплив особистості викладача?
10. За рахунок чого забезпечувалася висока працездатність учнів протягом всього уроку?
11. Які були продумані запасні ходи для непередбачуваної ситуації? Чи були передбачені інші методичні варіанти проведення уроку?
12. Чи вдалося повністю реалізувати всі поставлені завдання? Якщо не вдалося, то чому? Які?